

MAJA POLIĆ
Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci
polic@hazu.hr

IVANA BURNAĆ
Arhiv HAZU
iburnac@hazu.hr

Izvorni znanstveni rad
UDK: 930Vučetić, A.(092)(044)
930Rački, F.(044)
930.85(497.584Dubrovnik)"18/19"
DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/9xn31cwjpy>
Primljeno: 17. 11. 2023.
Prihvaćeno: 23. 10. 2024.

HISTORIOGRAFSKO DJELOVANJE ANTUNA VUČETIĆA NA TEMELJU KORESPONDENCIJE S FRANJOM RAČKIM

MAJA POLIĆ I IVANA BURNAĆ

Sažetak: U 19. stoljeću intenzivira se istraživanje hrvatske prošlosti. Među istraživačima dubrovačke povijesti bio je Antun Vučetić (Dubrovnik, 1845. - Dubrovnik, 1931.), profesor povijesti u dubrovačkoj gimnaziji, školski nadzornik i arhivski djelatnik. O njegovoj djelatnosti prepisivanja i objavljivanja dokumenata važnih za dubrovačku povijest nađeni su vrijedni podatci u njegovoj korespondenciji s Franjom Račkim u Arhivu HAZU-a i Državnome arhivu u Dubrovniku, koji se u ovom radu analiziraju i prezentiraju.

Glavne riječi: Antun Vučetić, Franjo Rački, Dubrovnik, korespondencija, historiografija

Key words: Antun Vučetić, Franjo Rački, Dubrovnik, correspondence, historiography

Istraživanje dubrovačke povijesti intenziviralo se u drugoj polovici 19. stoljeća, napose inicijativom dr. Franje Račkoga, povjesničara, političara i svećenika.¹ Važan segment njegova bogatoga djelovanja vezan je uz proučavanje hrvatske prošlosti, zbog čega ga se smatra osnivačem moderne hrvatske historiografije. Kako tumači Mirjana Gross, u 19. stoljeću znanstvena se razina hrvatske historiografije diže i ona postaje važna komponenta životnog pitanja moderne hrvatske autonomije s dvostrukom zadaćom: obavijestima o hrvatskoj povijesti pomagati jačanje nacionalne svijesti u procesu hrvatske nacionalne integracije te isticanjem tradicionalne hrvatske autonomije poduprijeti teške

¹ O Franji Račkome postoji obilje literature, između ostalog: Tadija Smičiklas, *Život i djela Franje Račkoga*, Zagreb: JAZU, 1895.; Mirjana Gross, *Vijek i djelovanje Franje Račkoga*, Zagreb: Novi liber, 2004.; Mirjana Gross, "Franjo Rački: ključne godine profesionalnoga povjesničara", *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 34-36 (2004.), 63-88. O njegovoj daljnjoj aktivnosti usp. *Korespondencija Rački-Strossmayer*, I-IV, prir. Ferdo Šišić, Zagreb: JAZU, 1928.-1931.

političke borbe za modernu hrvatsku autonomiju sa značenjem državnosti.² Uz to što je pisao značajne monografije i rasprave, Rački je veoma zaslužan i kao izdavač brojnih povijesnih izvora u okviru tada Jugoslavenske, a danas Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (dalje: Akademija), kojoj je dvadesetak godina bio na čelu. Prikupljao je i arhivsko gradivo, s velikom oprežnošću u interpretaciji i kritičnošću u analizi. Preko Akademije nastojao je promicati djelovanje njezinih članova i vanjskih suradnika, prije svega na poljima historiografije i filologije, trudeći se potaknuti arhivska istraživanja, kritički obraditi gradivo te ga u konačnici tiskati i izložiti javnosti. Stoga je inicirao osnutak dvaju odbora u okviru Akademije: Odbora za izdavanje historičkih i juridičkih spomenika i Odbora za izdavanje starih hrvatskih pisaca.³ Zahvaljujući tome, krenulo se u prikupljanje povijesnoga gradiva i rukopisa starih hrvatskih pisaca diljem većih hrvatskih gradova i šire, primjerice u Beču, Budimpešti, Rimu i Veneciji. Očekivano, vlast nije blagonaklono gledala na djelovanje Akademije, prije svega zbog njezina imena, a potom i zbog tvrdnji Franje Račkoga kako je njezina zadaća okupljanje znanstvenih djelatnika i umjetnika s južnoslavenskoga područja, što je vlast shvaćala kao izražavanje jugoslavenskih ili panslavističkih političkih intencija koje je manifestirao biskup Josip Juraj Strossmayer.⁴ Štoviše, Hrvatsko-slavonska zemaljska vlada ometala je djelovanje Akademije, što se očitovalo i u tome što je 1885. godine ban Héderváry odbio potvrditi sedmi izbor F. Račkoga na mjesto predsjednika Akademije. Nakon što se Rački zahvalio na izborima 1887. i 1890. godine, Akademija je izabrala nove predsjednike koji su ju tek formalno vodili, dok je konce i dalje držao Rački.⁵

Jedan od hrvatskih gradova koji je plijenio znanstveno-istraživačku pozornost bio je Dubrovnik.⁶ Među istraživačima iz redova Akademije onamo su se zaputili Petar Matković,⁷ Vatroslav Jagić,⁸ Đuro Daničić,⁹ Fran Kurelac,¹⁰ pa i sam Franjo Rački, koji je ondje namjeravao pregledati knjižnice i arhive s ciljem da stekne pregled njihova

² Mirjana Gross, *Suvremena historiografija. Korijeni, postignuća, traganja*, Zagreb: Novi liber, 2001., 172-188.

³ *Ljetopis JAZU, Prva svezka 1866-1877*, Zagreb: JAZU, 1877., 48.

⁴ M. Gross, *Vijek i djelovanje Franje Račkoga*, 358, 361, 362 i 370.

⁵ M. Gross, *Vijek i djelovanje Franje Račkoga*, 371-373. Netrpeljivost bana Héderváryja nije popustila niti nakon smrti F. Račkoga, što je vidljivo iz odbijanja dozvole za osnutak odbora za spomenik njemu u čast. Arhiv HAZU, XI-A, *pismo Tadije Smičiklase Strossmayeru*, Zagreb, 18. 4. 1894.

⁶ O tome usp. Ivo Perić, "Franjo Rački i Dubrovnik", *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 32 (1994.), 143-157.

⁷ Za biografske podatke vidi Maja Polić, "Novi prilog proučavanju života i djela Petra Matkovića (Senj, 1830.-Beč, 1898.)", *Riječki teološki časopis* 31/1 (2008.), 271-283.

⁸ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 245, Dubrovnik, 14. 8. 1868. Za biografske podatke vidi *Zbornik o Vatroslavu Jagiću, književnom povjesničaru, kritičaru i filologu*, I-II, ur. Tihomil Maštrović [Hrvatski književni povjesničari, 10/I i 10/II]. Zagreb: Hrvatski studiji sveučilišta u Zagrebu, 2007.

⁹ "Izveštaj o putovanjih pomoću JAZU", *Rad JAZU* 12 (1870.), 223-226.

¹⁰ *Ibid.*, 232-233.

sadržaja i količine pohranjenoga gradiva, kako bi napravio plan na koji ga način što prije prezentirati javnosti u okviru Akademijinih izdanja.¹¹ O namjeri odlaska u Dalmaciju Rački je pisao Strossmayeru u travnju 1873. godine.¹² Put je planirao u danima poslije Uskrsa, i to na trošak Akademije koja mu je povjerila tiskanje svih povijesnih spomenika do 1102. godine, odnosno do združivanja Hrvatske s Ugarskom. Račkoga je, kako je napisao Strossmayeru, u Dalmaciji čeka obiman posao, a on ga se veoma profesionalno prihvatio. Prije svega, valjalo je pregledati Zemaljski arhiv u Zadru i Kaptolski arhiv u Splitu, a u potrazi za gradivom planirao je obići također Dubrovnik i Kotor. Strossmayeru se iz Zadra javio 5. lipnja, navodeći kako je ondje već gotovo dva tjedna.¹³ Iz njegova je zapisa vidljivo da je marljivo prionuo istraživanju, javljajući kako je u Zemaljskome arhivu i drugim pismohranama našao toliko gradiva da ga, unatoč mukotrpnome radu od po osam do deset sati dnevno, još nije svladao. Pomoć mu je pružio carski namjesnik za Dalmaciju, barun Gavriilo (Gabro) Rodić, koji je naredio da se Račkome na raspolaganje stavi sve što mu je potrebno. Procijenio je kako će se u Zadru zadržati još tjedan dana, nakon čega će otići u Split, a potom u Trogir, Dubrovnik i Kotor. S dozvolom koju je potpisao Rodić, Rački se uputio dubrovačkom kotarskom poglavaru Pavu Rešetaru u Knežev dvor, u kojemu je bilo smješteno Kotarsko poglavarstvo i dio staroga dubrovačkog arhiva koji je Rešetar nadzirao.¹⁴ Istraživanje je namjeravao brzo privesti kraju i koncem lipnja, ili najkasnije početkom srpnja, vratiti se u Zagreb. Zadovoljan rezultatima do kojih je došao, napisao je kako je sve što je pronašao u Dalmaciji "znamenito".¹⁵ Sumirajući svoj boravak po povratku u Zagreb, izrazio je zadovoljstvo i činjenicom da su mu svugdje izašli u susret, osim u splitskom kaptolu, koji je, kako je Ferdo Šišić istaknuo u bilješci, uglavnom talijanaškoga karaktera.¹⁶ Opsežno izvješće o posjetu Dalmaciji Rački je objavio u Akademijinoj ediciji *Rad* za 1874. godinu.¹⁷ Kao razlog svojega posjeta istaknuo je zaključak Akademije o potrebi pretraživanja dalmatinskih arhiva i knjižnica kako bi se usporedile isprave do XII. st. kojima su se do tada pozabavili Ivan Lučić i Daniele Farlati.¹⁸ Navedeno gradivo upotrijebilo bi se za novo izdanje, a pronašli bi se eventualno i novi izvori. U nastavku je detaljno opisao što je pronašao. Pozornost su

¹¹ Franjo Rački, "Istraživanja u pismarah i knjižnicah dalmatinskih", *Rad JAZU* 26 (1874.), 177-178; Isti, "Dubrovnik", *Vienac* 10 (1875.), 158.

¹² *Rački Strossmayeru*, Korespondencija I, Zagreb, 8. 4. 1873., 219.

¹³ *Rački Strossmayeru*, Korespondencija I, Zadar, 5. 6. 1873., 223.

¹⁴ I. Perić, "Franjo Rački i Dubrovnik", 146-147.

¹⁵ *Rački Strossmayeru*, Korespondencija I, Zadar, 5. 6. 1873., 224.

¹⁶ Kao osobu koja je Račkome pravila velike poteškoće i nije mu davala gradivo na uvid Šišić je istaknuo kanonika Devića. *Rački Strossmayeru*, Korespondencija I, Zagreb, 3. 7. 1873., 226. Riječ je o Đuri Deviću, učitelju iz Dubrovnika. *Rački Strossmayeru*, Korespondencija II, Zagreb, 9. 5. 1879., 219.

¹⁷ Franjo Rački, "Istraživanja u pismarah i knjižnicah dalmatinskih", *Rad JAZU* 26 (1874.), 153-188.

¹⁸ *Ibid.*, 153.

mu najprije privukle najstarije listine, popisane u *Indice generale a. 743-1023, 1100-1199* i *Protocollo degli atti dell' antico archivio politico di Ragusa* (pomagalo danas poznato pod nazivom Katalog Ćurlica). Uvidom u zapisnike plemićkih vijeća *Consilium maius*, *Consilium minus* i *Consilium rogatorum*, utvrdio je da se odnose na period od 1306. do 1807. godine i da neka godišta nedostaju. Pregledao je i zbirku *Lettere e commissioni di Levante* koja sadrži 108 svezaka te zbirku *Lettere e commissioni di Ponente* sa 135 svezaka. Prepoznavši rijetko bogatstvo gradiva, zaključio je kako su dotadašnja istraživanja bila tek početak koji valja nastaviti, a ustanova poput Akademije po njegovu je sudu bila za to najbolje okrilje.

Kako je posao bio veoma obiman, valjalo je u samome Dubrovniku pronaći pojedince koji će se baviti prepisivanjem gradiva u arhivu i u više knjižnica, a ono bi se, uz stručnu redakciju, objavilo u nekom od Akademijinih izdanja, poput *Monumenta Ragusina* i *Starine*. Jedan od lokalnih pojedinaca koji su spremno pomogli pri istraživanju i prepisivanju, bio je Antun Vučetić. U novije doba o Vučetićeve liku i djelu objavljena je knjiga Irene Arsić.¹⁹ Godine 2016. njegovi su nasljednici Državnome arhivu u Dubrovniku i Arhivu Dubrovačke biskupije poklonili rukopisnu ostavštinu i knjižnicu ovoga zaslužnog dubrovačkog povjesničara, a nedugo poslije toga tiskano je vrijedno djelo, Vučetićeve *Studije iz dubrovačke prošlosti: Izabrani tekstovi*, koje su za tisak priredili Lovro Kunčević i Ivan Viđen.²⁰ L. Kunčević naveo je kako je cilj knjige "skrenuti pažnju na zanemarenog, a važnog povjesničara Dubrovnik, Antonija Vučetića".²¹ Vučetićeve zanemarenost u historiografskom svijetu Kunčević je pojasnio činjenicom da on "nije napisao nijedno dosta opsežno djelo, već tek nekolicinu većih članaka i velik broj manjih priloga", koji su k tome objavljeni u nizu časopisa i zbornika u periodu od gotovo pola stoljeća.²² Ocijenio ga je kao "plodnog" i "vrsnog" povjesničara, štoviše, kao jednoga "od prvih doista znanstvenih istraživača dubrovačke prošlosti", koji je "pisao jasno, objektivno, temeljeći svoje zaključke na arhivskoj građi". U skladu s time, njegove je tekstove ocijenio kao "znanstvene" i "kritičke" studije o segmentima dubrovačke prošlosti. I. Viđen prosudio je kako je Vučetić jedan od dviju glavnih ličnosti "lokalne historiografije u Dubrovniku u posljednja tri desetljeća XIX. st. i prva tri desetljeća XX. stoljeća".²³

Antun Vučetić rođen je u Dubrovniku 18. prosinca 1845. u obitelji Đura Vukote Vučetića i Jelene rođene Stipčić. Godine 1851. krenuo je u pučku školu u rodnome gradu, a od 1855. ondje je polazio gimnaziju, maturiravši 1863. godine. Nakon toga odlazi u Beč,

¹⁹ Irena Arsić, *Antonije (Antun) Vučetić (1845-1931). Istoričar Dubrovnik*, Niš: Filozofski fakultet, 2012.

²⁰ Antun Vučetić, *Studije iz dubrovačke prošlosti. Izabrani tekstovi*, prir. Lovro Kunčević i Ivan Viđen, Dubrovnik: Državni arhiv u Dubrovniku, 2020.

²¹ A. Vučetić, *Studije iz dubrovačke prošlosti: Izabrani tekstovi*, 9.

²² A. Vučetić, *Studije iz dubrovačke prošlosti: Izabrani tekstovi*, 9.

²³ A. Vučetić, *Studije iz dubrovačke prošlosti: Izabrani tekstovi*, 14.

gdje je od 1864. do 1866. studirao povijest, geografiju i slavensku filologiju, položivši i profesorski ispit. Poslije toga po jednu je školsku godinu predavao u gimnazijama u Korčuli i u Splitu, nakon čega je imenovan nastavnikom u Dubrovniku. Za Vučetićevo je arhivsku djelatnost presudna bila 1874., kada ga je Rački pozvao na suradnju u ediciji *Monumenta Ragusina/Dubrovački spomenici* u Akademijinoj nakladi. Već iduće godine postao je stalnim predavačem dubrovačke gimnazije, a dvije godine kasnije imenovan je školskim nadzornikom za Dubrovački kotar te 1881. školskim nadzornikom za Split i njegov kotar. Ondje je ostao devet godina, nakon čega se na vlastiti zahtjev vratio u dubrovačku gimnaziju.

U cijelome tome periodu od 1874. nadalje odvijala se i njegova istraživačka aktivnost. Tako je Vučetić u više navrata putovao po Italiji i istraživao u tamošnjim arhivima i knjižnicama, primjerice, u Rimu, Veneciji i Bariju. Umirovljen je 1903. godine, a tri godine kasnije postao je glavnim urednikom časopisa *Srđ*. Godine 1913. doživio je dvije počasti: postao je potpredsjednikom Društva za ispitivanje dubrovačke prošlosti, a iste ga je godine Državno arhivsko vijeće iz Beča imenovalo svojim dopisnim članom na period od pet godina. Nakon Prvoga svjetskog rata, iako umirovljen, imenovan je vršiteljem dužnosti arhivara dubrovačkoga arhiva, a neko je vrijeme bio i gimnazijski profesor na zamjeni. Godine 1924. imenovan je voditeljem arhiva. Uz to je i dalje bio aktivan u društvenom životu, pa je 1923. postao predsjednikom Dubrovačkoga učenog društva "Sveti Vlaho" i 1929. pokrenuo njegovu ediciju *Glasnik*. Gradivo i članke iz dubrovačke povijesti objavljivao je u dubrovačkim listovima *Dubrovnik*, *Dubrovački list*, *Narod*, *Narodna svijest* i *Srđ*. Od 1928. bio je dopisni član Srpske kraljevske akademije. Preminuo je u Dubrovniku 16. svibnja 1931. godine.²⁴

Sačuvano je osamnaest pisama Antuna Vučetića Franji Račkome iz perioda od 12. rujna 1873. do 4. studenoga 1884. godine, a pohranjena su u Ostavštini Franje Račkog u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (dalje: HR-AHAZU-52). Obradili smo i trinaest pisama Franje Račkoga Antunu Vučetiću, nastalih u periodu od 23. svibnja 1874. do 26. prosinca 1888. i pohranjenih u Državnome arhivu u Dubrovniku (dalje: DADU, HR-DADU-868). Nakon prvoga pisma iz 1873. pa sve do 1879. nema sačuvane korespondencije. Prema sadržaju pisma iz 1879. g. pretpostavljamo da se Vučetić u periodu od prvoga do drugoga pisma nije ozbiljnije uhvatio zadanoga posla. Intenzivnija komunikacija među navedenom dvojicom odvijala se između 1879. i 1882. godine. Rezultat Vučetićevih znanstvenih napora bilo je objavljivanje drugog i trećeg sveska serije *Monumenta Ragusina. Libri reformationum*.²⁵ U korespondenciji se spominje i

²⁴ A. Vučetić, *Studije iz dubrovačke prošlosti: Izabrani tekstovi*, 20.

²⁵ *Monumenta Ragusina. Libri reformationum*, Tom. II., Ann. 1347-1352., 1358-1360. Addit. A. 1301-1305., 1318., 1325-1336., Zagreb: JAZU, 1882; *Monumenta Ragusina. Libri reformationum*, Tom. III., Ann. 1359-1364., Zagreb: JAZU, 1895.

Vučetićev članak objavljen u *Starinama* pod naslovom "Pisma kalugjera srpskih manastira na Svetoj Gori knezu i vlasteli Dubrovačkoj (god. 1520 do 1792)".²⁶

Iz prvoga pisma koje je Vučetić uputio Račkome u rujnu 1873., saznajemo da se Rački s njime susreo za posjeta Dubrovniku i da su postigli dogovor oko početka Vučetićeve istraživačke i prepisivačke aktivnosti u tamošnjem arhivu.²⁷ Vučetić ga je izvijestio kako će tijekom nadolazećih, zimskih, školskih praznika imati vremena pa će se moći više posvetiti tim zadacima. Zaključivši kako će se Vučetić ozbiljno uhvatiti u koštac s godinu ranije dogovorenim poslom, Rački mu je koncem svibnja 1874., u svojstvu predsjednika Akademije, poslao službeni dopis u kojem je naveo kako je Akademija odlučila obratiti veću pozornost arhivu bivše Dubrovačke Republike, svjesna bogatstva tamošnjih povijesnih pisanih spomenika.²⁸ Temeljem izvještaja F. Račkoga, nakon njegova posjeta Dubrovniku i tamošnjem arhivu, Akademija je, kako nadalje stoji u dopisu, dobila informaciju da je Vučetić voljan pripomoći joj u tom koliko mučnomu, toliko zaslužnome poslu. Stoga je u ime Akademije Vučetiću dostavio službeni poziv da se pridruži istraživanju, a ako se pozivu odazove, naveo je, daljnji je korak upoznati ga sa smjerom djelovanja koji se od njega očekuje. S obzirom na to da su službeni spisi, poglavito zapisnici dubrovačkih vijeća, za hrvatsku povijest od najveće važnosti, valjalo bi, kako je Rački istaknuo, najprije krenuti s prepisivanjem toga gradiva, a nastaviti s drugim serijama sve do 1526. godine. Rački je bio svjestan da će posao trajati više godina i kako se Vučetićevu trudu očito željela pružiti podrška, odlučeno je kako će Akademija u Dubrovnik poslati nekoga sa zadatkom da se uključi u prepisivanje. Prijedlog F. Račkoga jednoglasno je prihvaćen na spomenutoj sjednici filologičko-historičkoga razreda od 29. travnja 1874. godine.²⁹ O načinu na koji navedeni spomenici trebaju biti prepisani smatrao je da nije potrebno previše objašnjavati, sugerirajući tek da bi gradivo iz 14. i 15. stoljeća valjalo u cjelini prepisati, a prije samoga tiskanja razmotriti treba li se nešto eventualno skratiti ili ispustiti. Dvojbe oko toga da isprave treba potpuno vjerno i točno prepisati sa svim njihovim osobitostima nije bilo. Kada se bude sakupilo dovoljno materijala za knjigu, bit će predan u tisak, a Vučetićev će trud biti nagrađen dogovorno ili, kako je do tada bio običaj kod *Monumenta Ragusina*, po tiskanome arku. Prepisano će gradivo u knjizi biti poredano kronološkim redom, a Vučetić bi trebao voditi računa o popunjavanju prve knjige. O sadržaju dopisa, dodao je, Akademija očekuje Vučetićevo mišljenje. No, do sredine 1879. g. nemamo nikakvih sačuvanih podataka.

²⁶ Antun Vučetić, "Pisma kalugjera srpskih manastira na Svetoj Gori knezu i vlasteli Dubrovačkoj (god. 1520 do 1792)", *Starine* 17 (1885.), 1-48.

²⁷ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/1, Dubrovnik, 12. 9. 1873.

²⁸ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 23. 5. 1874.

²⁹ "Izvodi iz zapisnika JAZU", *Rad JAZU* 28 (1874.), 201-202.

Novo Vučetićevo pismo datira iz konca rujna 1879. g. i u njemu je adresant pojasnio okolnosti koje su se u međuvremenu zbile.³⁰ Ponovio je kako je od Akademije preko F. Račkoga unatrag nekoliko godina dobio nalog da radi u dubrovačkome arhivu i da je s time i započeo, ali da zbog ostalih poslova koje je obavljao, radeći u gimnaziji i kao školski nadzornik, posao nije išao prema planu. Nadalje, dolazak Ivana Krstitelja Tkalčića³¹ u dubrovački arhiv i njegov interes upravo za onaj dio gradiva kojim se Vučetić započeo baviti, nagnao ga je na zaključak da je njegov rad za Akademiju postao suvišan. Očito da je Vučetić zanemario podatak da će Akademija u Dubrovnik povremeno slati nekoga da sudjeluje u prepisivanju. Ipak, kako je sam istaknuo, Vučetić od dobivenog zadatka nije posve odustao, već je do gradiva dolazio na drugi način, pa mu je Rendić,³² po privatnoj i prijateljskoj liniji, dao dopuštenje da može knjige na kojima će raditi ponijeti kući. Račkome je o toj privilegiji pisao u najvećem povjerenju, očito ga želeći umiriti i pokazati mu da ipak nije digao ruke od dogovorenih istraživanja. Pri tome ga je zamolio da mu javi namjerava li Akademija, kao i ranije, prihvatiti njegovo djelovanje i, ako je odgovor potvrđan, da ga uputi kojim bi se gradivom mogao pozabaviti, a da pri tome ne dođe u koliziju s Tkalčićevim istraživanjem. Očito tada ozbiljno shvativši zadatak, Vučetić je krenuo u pronalaženje novih lokacija gradiva važnoga za dubrovačku povijest. Jedno od njih bila je dubrovačka carinarnica, u kojoj je radio njegov osobni prijatelj. U njoj je pronašao starije spise, koje nije potanje opisao, ali se zanimao kod Račkoga treba li i ovo novopronađeno gradivo uključiti u istraživanje.

Rački nije požurio s odgovorom, opravdavajući se svojom odsutnošću i spriječenošću brojnim poslovima, no pružio je Vučetiću informaciju koju je ovaj htio čuti: "Akademija rado prima sudjelovanje Dubrovčana u izpisivanju spomenika njihove prošlosti", dodajući kako "Niko pače od njih nije pozvaniji u tom poslu".³³ No, kritički se osvrnuo na njihov rad, posebice na Pera Budmanija,³⁴ koji se uključio u istraživanja, ali s minimalnim rezultatima. Rački je prihvatio Vučetićev prijedlog, s nadom da će obećano i obaviti. Uputio ga je u odluku Akademije da će se s tiskanjem gradiva ići sukladno s pristizanjem materijala te sukladno sa sredstvima koja za tu svrhu budu imali na raspolaganju. Pojasnio je kako je plan krenuti sa službenim aktima Dubrovačke Republike koji do sada nisu tiskani. Ponajprije će biti objavljene *Reformationes*. Najavio je da će kroz nekoliko dana biti

³⁰ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/2, Dubrovnik, 29. 9. 1879.

³¹ Priredio je prvi svezak *Monumenta Ragusina. Libri reformationum/Dubrovački spomenici. Knjige reformacija*, Tom. I., Ann. 1306-1347, Zagreb: JAZU, 1879., 315 str.

³² Riječ je o kotarskome poglavaru Nikoli Rendiću Miočeviću. Ivan Pederin, "Austrijska tajna policija u izgradnji političkih i intelektualnih elita", *Acta Histriae* 7/1 (1999.), 624.

³³ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 19. 10. 1879.

³⁴ Za biografske podatke o Peru Budmaniju (Dubrovnik, 1835.-Castel Ferretti, 1914.) vidi: Budmani, Pero. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 16. 8. 2024. IRL: <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/budmani-pero>>.

tiskana prva knjiga sa zapisnicima nastalima u periodu od 1307. do 1347. koji će se, prema Tkalčićevu prijepisu, tiskati *per extensum*, s obzirom na to da ih nema mnogo.³⁵ O tome je službeno podnesen i tiskan Izvještaj tajnika P. Matkovića.³⁶ Usporedo s tim gradivom, dodao je Rački, bili bi tiskani i upisi iz knjiga *Lettere e commissioni di Levante*. U skladu s navedenim, sugerirao je Vučetiću da krene s prepisivanjem iz knjiga spomenute serije, i to tako da cjelovito prepíše ono što je važno za dubrovačku povijest, dok ono što je manje važno, prepíše u izvodu, ali koristeći se što je više moguće vokabularom samoga izvora. Želeći ga potaknuti da posao zaista i obavi, Rački je napomenuo da će time zadužiti ne samo Akademiju, već i cijelu hrvatsku povijest. Naveo mu je kako je Matković u *Starinama* već objavio nešto od spomenutoga gradiva³⁷ pa mu je ponudio da će mu poslati prvi prepisani arak na uvid, kako bi se lakše snašao. Rački je ponovno napomenuo da prijepisi bez sumnje moraju biti vjerni, precizirajući: "(...) a na koncu svagdje neka se naznači rukopis. Svaka komisija ima se pisati na posebnoj artiji, koje bi se kašnje predale". Rekao je Vučetiću da može odmah krenuti s prepisivanjem, za koje će biti honoriran, ako mu ovakvi uvjeti odgovaraju. Uz to, Rački ga je zamolio da pita Budmanija je li dogovorio prepisivanje Reformacija (odluka vijeća) za 1347. godinu.

Vučetić se obradovao sadržaju primljena pisma, pogotovo jer je njime dobio podstrek za daljnja istraživanja.³⁸ U svom novom pismu ispričao se zbog kašnjenja, navevši kao razlog činjenicu da je kotarski poglavar Rendić, koji bi mu bio dao prvu knjigu *Lettere e commissioni di Levante*, bio u Dalmaciji iz osobnih razloga. U međuvremenu se vratio u Dubrovnik, no Vučetić je prvo htio završiti rad na knjizi za period od 1504. do 1526. godine, koju je ranije posudio. Dopršivši to, kao prilog ovome pismu, poslao mu je četiri cijela araka i dvije polovice.

Rački je odmah odgovorio, izražavajući zadovoljstvo pristiglim materijalom.³⁹ Pohvalio je Vučetićev prijedlog da prepisuje točno prema rukopisu, pa tako i kratice, predlažući mu ipak da ih razrješuje iznad retka. Sugerirao je Vučetiću da nastavi prepisivanje odluka dubrovačkih vijeća od 1348. godine, od mjesta koje nije obuhvaćeno Tkalčićevim prijepisom. Budući da od 1359. počinju *Lettere e commissioni di Levante*, počevši od te godine, te će se dvije vrste zapisnika usporedo tiskati. Rački je pritom manje relevantnim smatrao ono što ima samo lokalnu važnost, a davao je prednost onome što ima važnost za sve hrvatske krajeve ili za druge zemlje. Vučetiću je obećao da rukopis može poći

³⁵ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 19. 10. 1879.

³⁶ "Izvještaj tajnika P. Matkovića", *Rad JAZU* 50 (1879.), 209.

³⁷ Riječ je o radu *Spomenici za dubrovačku povijest u vrieme hrvatsko-ugarske zaštite* (Dodatak VII. knj. *Rada*, 180-260), 141-210.

³⁸ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/3, Dubrovnik, 18. 11. 1879.

³⁹ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 29. 11. 1879.

u tisak čim prepíše petnaest do dvadeset araka, koliko je dovoljno za jednu tiskanu knjigu, nakon čega će mu prijepisi biti vraćeni.

Ni ovoga puta Vučetić nije žurio s odgovorom. Isti je stigao koncem veljače iduće godine, na čemu se odmah na početku pisma ispričao.⁴⁰ Naime, iako je prijedlog za Budmanijevo prepisivanje materijala došao od strane Račkoga, Vučetić se našao u moralnoj dvojbi treba li se uplesti kolegi u posao, ne želeći da ga se prozove da je upravo on krivac za ometanje Budmanija u prepisivanju. No, kako mu je i Luko Zore,⁴¹ kojeg je Rački također angažirao za prepisivanje zapisnika, dao isti prijedlog, Vučetić je ipak krenuo s prepisivanjem. Kao drugi razlog kašnjenja odgovora naveo je pripremanje prijedloga za cjelovito prepisivanje knjige *Lettere e commissioni di Levante* od 1504. do 1526., čega bi se uhvatila trojica mladića bez iskustva u prepisivanju i Vučetićeve supruga.⁴² Referirao se i na pitanje kratica, a posao oko tumačenja rijetkih riječi obećao je obaviti naknadno. Podsjetio je Račkoga na činjenicu da pristup arhivu nikome tada nije bio dozvoljen, no da on smije uzeti knjigu po knjigu, zahvaljujući susretljivosti kotarskoga načelnika, a ishodio je i službenu dozvolu arhiva u Beču, spomenuvši da mu je Zore prenio da je od Račkog čuo da su bečki arhiv i Akademija imali dogovor o predaji gradiva na uvid. Temeljem toga Vučetić ga je zamolio savjet što učiniti kako bi mu bio omogućen redoviti pristup arhivu: pokušati preko arhiva u Zagrebu, ravnateljstva svoje gimnazije u Dubrovniku ili na neki drugi način. Predložio je jedno od mogućih rješenja, on bi se, naime, dobrovoljno ponudio da upravo njemu, kao osobi koja dobro poznaje domaću povijest i upućena je u metode prepisivanja bitnih dokumenata, bečko ministarstvo, makar privremeno, povjeri čuvanje arhiva i sastavljanje kataloga. Kao naknadu za taj posao predložio je umanjene sate nastave u gimnaziji. Stoga je zamolio Račkoga da ga, ukoliko je suglasan s navedenim prijedlogom, uputi u daljnje korake koje bi valjalo poduzeti. Pretpostavio je da bi potporu tome svakako trebali dati dubrovačka općina, učiteljski gimnazijski zbor i Akademija.

Rački se oglasio nakon nekoliko dana i to vrlo oštrim tonom. Očito izgubivši strpljenje oko dogovaranja i otezanja s poslom, dao mu je precizne upute.⁴³ Istaknuo je kako je Akademiji stalo da iz dubrovačkoga arhiva dobije građu za tisak prema prethodnom dogovoru. Prva je knjiga *Libri reformationum* za period od 1306. do 1347. tiskana, a Akademija ima i sredstva za drugu, samo materijal za nju još nije pristigao. Umjesto druge knjige, očito da ne propadnu sredstva koja su pribavljena za tisak, u tekućoj će

⁴⁰ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/4, Dubrovnik, 26. 2. 1880.

⁴¹ Luka Zore, hrvatski filolog (Cavtat, 15. 1. 1846 - Cetinje, Crna Gora, 9. 12. 1906). Vidi: Zore, Luka. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 16. 8. 2024. IRL: <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/zore-luka>>.

⁴² Riječ je o Vučetićevoj prvoj supruzi Mariji rođ. Banac (1858.-1901.). A. Vučetić, *Studije iz dubrovačke prošlosti. Izabrani tekstovi*, 6.

⁴³ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 8. 3. 1880.

godini biti tiskana treća knjiga mletačkih velarija.⁴⁴ Bez okolišanja naložio je Vučetiću da dogovori svoj posao s L. Zorom i sugerirao mu je da, ako svezak *Libri reformationum* koji se priprema, bude opsega za knjigu od dvadeset tiskanih araka, neka obojica prepisuju samo to i neka prepisivački posao, rezolutno je dodao, podijele kako znaju i žele. Ako bi u tu knjigu mogli ući i upisi iz *Lettere e commissioni di Levante*, jedan bi mogao prepisivati njih, a drugi *Libri reformationum*. Kratko se osvrnuo na Budmanija i na njegovo nepridržavanje dogovora, napomenuvši kako ga se ne misli isključiti iz rada u arhivu, ali da mora pokazati volju.⁴⁵ Dodao je kako je Akademija od baruna Rodića zatražila dozvolu za Vučetićeve i Zorin rad, a već je ranije ista zatražena i za Budmanija. Dotaknuo se i naknade za prepisivanje, preciziravši da Akademija za tiskani arak plaća dvadeset forinti ako autor sudjeluje u radnjama kod tiskanja, a ukoliko ne sudjeluje, petnaest. Po njegovu sudu to nije mnogo, ali je za postojeće okolnosti "dosta dobro". Vezano uz Vučetićeve ponudu besplatnoga angažmana u sređivanju arhiva, Rački mu je sugerirao da kontaktira Namjestništvo u Zadru koje može riješiti taj prijedlog,⁴⁶ ili će ga ono predložiti ministarstvu u Beču, dok bi Vučetiću skloni pojedinci ili "pravi prijatelji", kako je Rački istaknuo, taj prijedlog mogli podupirati kod obje navedene institucije. Na kraju pisma Rački je bez okolišanja dodao: "Ako ne imate kakove potrebne nakane s priepisom knjige lett. e comiss. di Levante 1504 – 1526, mogli bi ju pridržati na vrijeme, kada za nju red dodje u akad. publikacijah. (...) Dakle sada na posao". Kratice se, sugerirao je nadalje Rački, moraju razriješiti u izdanju, ali ih valja prikupljati kao prilog dubrovačkoj paleografiji i diplomatici. Ponovio je kako o svemu treba uputiti L. Zoru kojemu će se također javiti.

Korespondencija između Račkoga i Vučetića zanimala je na godinu dana i nastavila se tek koncem 1881. godine.⁴⁷ Očito da posao nije napredovao dogovorenim ritmom pa se već na početku pisma Vučetić zbog toga ispričao Račkome, opravdavajući se zavrzlamama oko arhivskih svezaka koji su bili kod Zore, Budmanija i Devića. Vučetić je u trenutku nastanka pisma imao u rukama knjige *Reformationes* od 26. 7. 1361. do 19. 5. 1363. (današnji sv. 19) i *Commissioni* od 1359. do 1380. godine (sv. 2). i usporedo ih je prepisivao, procijenivši kako će od četrdeset pisanih araka dobiti deset tiskanih. Ukoliko je takva računica Račkome odgovarala, Vučetić mu je materijal obećao odmah poslati. S obzirom na to da je posao znatno kasnio, Vučetić je odlučio angažirati još četvero pojedinaca koji su prepisivali ili jedan drugome diktirali sadržaj pa je procijenio da bi

⁴⁴ Riječ je bila o djelu *Commissiones et relationes Venetae*, Tom. III., Ann. 1553-1571., Zagreb: JAZU, 1880.

⁴⁵ Iako je podbacio pri prepisivačkome poslu, Pero se Budmani istaknuo u filološkim istraživanjima. God. 1883. odlazi u Zagreb i preuzima uredništvo Akademijina *Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika*, koje je vodio do 1907. godine. Opširnije vidi Milan Moguš, "Pero Budmani", *Hrvatski biografski leksikon* 2 (1989.), 442–443.

⁴⁶ O djelovanju Namjestništva i drugih institucija austrijske uprave u Zadru vidi: Marko Trogrlić i Nevio Šetić, *Dalmacija i Istra u 19. stoljeću*, Zagreb: Leykam, 2015.

⁴⁷ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/5, Dubrovnik, 31. 3. 1881.

svaka dva mjeseca Račkome mogao poslati materijala za dvadeset tiskanih araka. Uz pismo dostavio mu je i osam prepisanih araka, od kojih svi još nisu bili kolacionirani, zamolivši Račkoga da mu ih vrati popraćene svojim opaskama. Napomenuo mu je kako prijepis sadrži najvažnije dokumente iz *Reformationes* i usporedni tekst o istom sadržaju koji se nalazi u *Commissioni*.

U svojem pismu iz konca kolovoza tekuće godine Rački se pozvao na Vučetićevo pismo od 15. kolovoza koje nije sačuvano. U prilogu toga pisma, kako je naveo, Vučetić mu je poslao smotuljak prijepisa iz dubrovačkoga arhiva, koji bi, po mišljenju dobivenome iz tiskare, iznosio maksimalno trinaest tiskanih araka.⁴⁸ Za obavljeni posao Rački mu je dostavio 130 forinti, prema Akademijinu običaju da po arku plaća deset forinti honorara za prepisivanje, a ostatak honorara dobit će kada materijali budu tiskani. Rački je Vučetićev prijepis pohvalio, napisavši da je brzi pregled bio dovoljan. Očito da je Vučetić u pismu koje nije sačuvano tražio pojašnjenje vezano uz selekciju materijala, na što mu je Rački odgovorio kako se oni trebaju odnositi ne samo na dubrovačke, već i na nedubrovačke stvari, s time što događaje koji imaju manju važnost za povijest, treba navesti samo u kratkom izvodu. Ovo se odnosilo na period nakon 1459., kada količina gradiva raste. Nadalje, Rački mu je sugerirao da, čim dobije ispravljen prijepis za 1348. godinu, krene s prepisivanjem iduće knjige, a Rački će mu pribaviti i još neprepisanu prvu knjigu *Lettere e commissioni*. Svjestan da je posla oko prepisivanja i tiskanja mnogo, Rački je pokazao razumijevanje, izjavivši kako im svima treba ustrajnosti. Imajući na umu Vučetićevo raniju reakciju na isplatu honorara, zamolio ga je da mu javi slaže li se s isplatom, dodajući kako primjerice Šime Ljubić dobiva dvadeset forinti za arak u *Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium*, ali da ujedno obavlja i korekturu.

Vučetić je već idućega dana Račkome poslao pismo u kojemu je naveo kako mu je ranije poslao debeli smotuljak s arhivskim prijepisima,⁴⁹ a kako mu sada šalje drugi smotuljak koji sadrži *Lettere e commissioni di Levante* 1504.-1526., odnosno one za koje mu je Rački rekao da ih drži kod sebe dok ne dođe red za njihovo prepisivanje. Za netom poslani smotuljak imao je još i kazalo, ali samo s imenom rektora, poslanika i mjesta, dodajući da mu i njega, ukoliko je potrebno, može prepisati i poslati. Uz to, dodao je kako kod sebe ima knjigu *Lettere e commissioni di Levante* od 1362. do 1364., iz koje će prepisati četiri do pet dokumenata i knjigu *Lettere e commissioni di Levante* od 1403. do 1410., iz koje je sedam dokumenata već tiskano u prvome svesku *Starina*.⁵⁰ Pojasnio je kao se za prvi svezak koristio jednom pobliže neodređenom paleografskom knjigom, prema kojoj je u transkripciji mijenjao neka slova.

⁴⁸ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 31. 8. 1881.

⁴⁹ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/6, Dubrovnik, 1. 9. 1881.

⁵⁰ Riječ je o članku Petra Matkovića, "Spomenici za dubrovačku povjest u vrieme ugarsko-hrvatske zaštite", *Starine* 1 (1869.), 141-210.

U novome pismu, poslanome petnaest dana kasnije, Vučetić je potvrdio primitak 130 forinti na račun honorara za prijepis poslanog smotuljka.⁵¹ Spominje da je u više navrata iznova pregledavao gradivo ne bi li pronašao i kakvu stariju knjigu.

U idućem pismu Rački je javio da su za tisak počeli pripremati drugu knjigu *Monumenta Ragusina* za koju imaju tek desetak tiskanih araka rukopisa pa ga je zamolio da mu odmah pošalje prijepis za period nakon 1350. godine.⁵² Usto, sugerirao mu je da razgovara s predstojnikom "okružne oblasti" te da ga zamoli da Akademiji još ne šalje iduće sveske *Libri reformationum* jer Akademija prvo namjerava tiskati nastavak do 1359. godine i time popuniti prazninu do godine kada počinju *Lettere e commissioni di Levante*.

Dva mjeseca kasnije Rački je Vučetića zamolio da mu što prije pošalje prijepis nastavka knjige *Libri reformationum* te da predstojnika arhiva zamoli neka u skladu s Akademijinom molbom pošalje svezak koji Vučetić još nije prepisao, a koji će se prepisati u Zagrebu.⁵³ Rački je izrazio bojazan da bi tiskanje nastavka gradiva moglo zapeti pa je Vučetića ljubazno zamolio da mu ispuni molbu u skladu s onom "bis dat, qui cito dat", time da prepíše ostatak *Libri reformationum* do 1359. godine. Pripadajući će honorar, kazao je Rački, dobiti kada knjiga bude tiskana, ali mu može dati predujam.

No, sredinom svibnja 1882. g. Vučetić ga je obavijestio kako nije uspio razgovarati s kotarskim poglavarom, pretpostavljamo vezano za dozvolu za ustupanje i slanje u Zagreb novoga gradiva. Poglavar je, prema Vučetićeve tumačenju, bio opterećen poslovima.⁵⁴ Ipak, uspio ga je nakratko uloviti, i to u dobrom raspoloženju, pa ga je dotični zamolio da mu precizira što mora poslati Akademiji te da Akademiji u njegovo ime napiše popratno pismo za *Liber reformationum* za 1354. godinu, što je Vučetić već idućega dana i učinio. Pritom je naveo da prva sljedeća knjiga iz 1362. sadrži posve malo materijala, i to odluke vijeća i zakup državnih dohodaka, dok je druga, već prepisana knjiga, iz perioda od 1403. do 1410. i sadrži *Lettere e commissioni di Levante*. Obje su knjige u doba pisanja pisma već bile prepisane pa će, smatrao je Vučetić, imati dovoljno materijala za tisak.

Dva dana kasnije Rački mu je poslao dvije molbe: prije svega da prijepis iz *Libri reformationum* pošalje što prije, makar u dva navrata, kako bi se posao što prije završio.⁵⁵ Druga molba odnosila se na činjenicu da im je iz arhiva poslana knjiga koja na hrbtu ima oznaku 1357. godine, a posljednja prepisana bila je iz 1350. godine, stoga ga je zabrinuto priupitao postoje li svesci za period između 1350. i 1357. godine. Rački je pomišljao i na to da ih je Vučetić prepisao, ali mu ih nije poslao. Tu je važnu dilemu

⁵¹ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/7, Dubrovnik, 15. 9. 1881.

⁵² Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 21. 2. 1882.

⁵³ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 30. 4. 1882.

⁵⁴ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/9, Dubrovnik, 12. 5. 1882.

⁵⁵ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 14. 5. 1882.

namjeravao razriješiti prije negoli u tisak preda prijepis starijeg gradiva te je zamolio Vučetića brzi odgovor.

Tiskanje rukopisa očito je bilo u velikome zamahu pa je u srpnju iste godine Rački zamolio Vučetića da što prije pošalje prijepise idućeg sveska *Libri reformationum* te da mu javi je li mu poslao sve što je prepisao iz *Lettere e commissioni di Levante*.⁵⁶ Vučetić očito nije reagirao brzinom koju je Rački očekivao pa mu je ponovio upit iz prethodnoga pisma, a koji je bio vezan uz slanje materijala, obećavši honorar kad knjiga bude tiskana.

Vučetiću je očito trebalo neko vrijeme da završi prijepis i tek je koncem kolovoza javio kako mu je prekjučer poslao prijepis knjige *Lettere e commissioni di Levante* od 1403. do 1410. te ostatak knjige od 1373. do 1376. godine.⁵⁷ Nadalje, pojasnio je kako u prijepisima postoje i praznine, jer je izvjesni Gelcich⁵⁸ iz arhiva uzeo dokumente bez njihova znanja. Od spomenute knjige iz perioda od 1403. do 1410. kod Vučetića se još nalazio omanji dio čiji će prijepis Račkome poslati čim ga kolacionira. Također, zamolio ga je da mu javi koji je posljednji svezak *Libri reformationum* kod Račkoga u prijepisu, da zna čega se dalje uhvatiti. Ujedno mu je javio kako će za nekoliko dana otići u Napulj i ondje će se zadržati do listopada. Za putovanje mu je očito bio potreban novac pa je zamolio Račkoga da mu Akademija pošalje pripadajući honorar, koji je procijenio na 300 forinti.

Tjedan dana kasnije Vučetić se javio novim pismom, provjeravajući prije svega je li Račkome stigla pošiljka s materijalima iz *Lettere e commissioni di Levante* od 1403. do 1410. i dio *Libri reformationum* od 1362. do 1364. godine,⁵⁹ ujedno mu šaljući preostalih sedamdeset do osamdeset i pet listova, čime je prijepis te knjige bio završen. Očito je s ovim materijalom imao poteškoća, pojašnjavajući kako neki latinski dijelovi imaju "barbarski jezik" te sadrže i nekoliko nerazumljivih riječi koje je ispustio, u što će se i sam Rački uvjeriti iz dvije-tri snimke koje je za njega napravio na staklu. Kako se Rački očito nije oglašavao o honoraru, ponovio mu je upit, pojašnjavajući kako je u taj iznos uračunao zadnji svezak *Libri reformationum* od 1362. do 1364. te knjigu iz 16. st. koju je Rački trenutno ostavio po strani. No, vijesti od Račkoga nisu stizale.

Sredinom listopada Vučetić mu je ponovno pisao s namjerom da ga obavijesti kako ga je pred dva tjedna pozvao Rendić jer će se za Akademiju pripremati novi svezak *Libri reformationum*.⁶⁰ Sam je uzeo *Liber reformationum* za 1364. i već ga je prepisao pa mu

⁵⁶ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 8. 7. 1882.

⁵⁷ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/10, Dubrovnik, 23. 8. 1882.

⁵⁸ Riječ je o Giuseppeu Gelcichu koji je prikupio i uredio materijale za *Monumenta Ragusina. Libri reformationum*, Tom. IV., Ann. 1364-1396., Zagreb: JAZU, 1896. i *Monumenta Ragusina. Libri reformationum*, Tom. V., Ann. 1301-1336., Zagreb: JAZU, 1897.

⁵⁹ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/11, Dubrovnik, 1. 9. 1882.

⁶⁰ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/12, Dubrovnik, 18. 10. 1882.

u dodatku dostavlja prijepis, a preuzeo je i *Lettere e commissioni di Levante* od 1411. do 1416., dok je za Akademiju uzeo *Liber reformationum* za 1363. kao nastavak prijašnjih knjiga. Zamolio je Račkog da mu pošalje drugu knjigu *Monumenta Ragusina* kada bude odštampana. Kako Rački očito ništa nije riješio po pitanju njegova honorara, Vučetić je ponovio svoju molbu, zamolvši ga da mu oprostí na njegovoj slobodi, dodajući kako mu i dalje ostaje vjcran.

Odgovor Račkoga vezan uz honorar Vučetić je primio početkom prosinca.⁶¹ Rački je najprije izrazio žaljenje što nije mogao udovoljiti njegovoj želji vezanoj uz predujam, opravdavajući se činjenicom da se u Akademiji ovakva pitanja rješavaju sporije, posebice kada je riječ o rukopisima koji još nisu tiskani. Sumirao je cijelu stvar: Vučetićev prijepis iz *Libri reformationum* bio je namijenjen osmoj knjizi *Monumenta* koja će biti tiskana oko Božića. U toj će knjizi također biti tiskan rukopis *Lettere e commissioni di Levante* za 1359. i 1360. godinu, no oba obuhvaćaju samo tri tiskana arka i četiri i pol stranice, pa bi iznos koji bi Vučetić trebao dobiti bio 49 forinti, i to kada knjiga bude tiskana. Prema procjeni iz tiskare, rukopis koji je Vučetić poslao tijekom prethodne i tekuće godine, obuhvaća dvadeset tiskanih araka, pa za njega treba dobiti 300 forinti. Sve zajedno, riječ je o iznosu od 349 forinti. Od toga mu je protekle godine isplaćeno 130 forinti pa mu još pripada 219 forinti. Kako nije uobičajeno isplatiti puni iznos honorara prije nego knjiga bude tiskana i kako dio Vučetićeve prijepisa obuhvaća period od 1504. do 1526. godine, što će se na redu za tiskanje naći tek za koju godinu, Rački mu je poslao predujam od 150 forinti, a ostatak će primiti kad rukopis bude tiskan. Zahvalio mu je na trudu i zamolio ga da mu ne zamjeri što je tako otvoreno pojasnio situaciju.

Koncem travnja iduće godine Vučetić je u posao prepisivanja nastojao uključiti mladoga Josipa Aranzu koji je u Dubrovniku "učio filologiju kao kandidat profesure" te ga je preporučio Račkome.⁶² Vučetić je istaknuo da je mladić slabijih materijalnih mogućnosti, ali da ga resi čestitost i volja za rad pa bi se uz njegovu pomoć ubrzalo prepisivanja *Monumenta Ragusina*. No, Rački se nije oglasavao ni po tom pitanju, niti po pitanju "Pisama Hilendarskih", pa je Vučetić ponovio upit, a isto je učinio i dva mjeseca kasnije.⁶³

U kolovozu iduće godine Rački mu javlja kako su dubrovačke listine tiskane u *Starinama*, pohvalivši Budmanija koji je nadzirao tisak.⁶⁴ Rački je pojasnio kako je Akademija zaključila da se u seriji *Monumenta* tiska i treća knjiga dubrovačkih spomenika, no to će se zbog

⁶¹ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 6. 12. 1882.

⁶² Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/15, Split, 24. 4. 1884. Riječ je o Josipu Aranzi, filologu i književnom povjesničaru (Kaštel Novi, 12. 2. 1864. - Zagreb, 24. 4. 1948). Jelena Očak, "Aranza, Josip." *Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje*. IRL: < <https://hbl.lzmk.hr/clanak/aranza-josip> >. Pristupljeno 15. 8. 2024.

⁶³ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/16, Split, 28. 6. 1884.

⁶⁴ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 11. 8. 1885.

nedostatka sredstava moći tek 1886. ili 1887. godine. Iskoristio je prigodu da Vučetiću preporuči neka slobodno vrijeme iskoristi za arhivska istraživanja i prepisivanja, iz čega zaključujemo da posao nije išao zadovoljavajućim tempom. S obzirom da je Akademija tada prikupljala gradivo za *Codex diplomaticus*, počevši od 13. stoljeća nadalje, sugerirao mu je da započne s listinama iz toga perioda.

Rački i Vučetić dopisivali su se i o nekim Lučićevim rukopisima koji su bili pohranjeni u Splitu.⁶⁵

Sredinom rujna 1887. Vučetić piše Račkome kako je primio njegovo pismo poslano koncem kolovoza i zahvaljuje mu na 130 forinti nagrade.⁶⁶ Za drugi smotuljak, za koji se nada da će ga Rački uskoro primiti, pojasnio je kako je pri prepisivanju na mnogo mjesta izmijenio "e" i "i", i to hotimice, na mjestima gdje je to jezik iziskivao te da je popravio neke evidentne jezične pogreške. Po njegovu sudu, rukopis treba temeljito pregledati da se smanji mogućnost pogrešaka nastalih pri prepisivanju jer je tekst na mnogo mjesta ispravljan.

Posljednje pismo koje Rački upućuje Vučetiću nosi nadnevak 26. prosinca 1888. godine.⁶⁷ U njemu ga moli dvije stvari. Prije svega, Akademija je dubrovačkome arhivu vratila *Liber reformationum* za 1348. - 1350. godine. Sada je molio Vučetića da mu javi kakva je situacija s prepisivanjem i da, u skladu s time, Akademiji pošalje novu knjigu na obradu, a on će poslati zahtjev dubrovačkom arhivu.

U veljači 1882. Rački je Vučetiću uputio molbu da u *Libri reformationum* pogleda ima li ondje kakvoga traga o osobi s imenom Johannes de Ravenna.⁶⁸ Riječ je o Giovanniju Conversiniju (1343.-1408.), koji je u historiografiji poznatiji pod imenom Ivan Ravenjanin.⁶⁹ Račkoga je zanimalo koliko je dugo navedeni bio dubrovački notar, pretpostavljajući da je to bilo 1375.-1376. godine. Vučetić je utvrdio da je Ivan Ravenjanin bio notar ili "kančilijer" u Dubrovniku od 25. srpnja 1384. do 25. srpnja/20. kolovoza 1387., odnosno tijekom tri godine. Temeljem veoma ljubazne zahvale na uloženoj trudu pri traženju podataka o Ivanu iz Ravene, pretpostavljamo da je Rački bio veoma zadovoljan Vučetićevim rezultatima.⁷⁰ Rezultate tog istraživanja Rački je objavio u *Radu JAZU* 1885. godine.⁷¹

⁶⁵ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 11. 8. 1885.

⁶⁶ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/7, Dubrovnik, 15. 9. 1887.

⁶⁷ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 26. 12. 1888.

⁶⁸ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 21. 2. 1882.

⁶⁹ Relja Seferović, "Razočarani notar: iz kasnog dubrovačkog prijepisa djela Historia Ragusii Giovannija Conversinija", *Analiz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 55/1 (2017.), 131-170.

⁷⁰ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 30. 4. 1882.

⁷¹ Franjo Rački, "Prilozi za poviest humanisma i renaissance u Dubrovniku, Dalmaciji i Hrvatskoj. I. Ivan Ravenjanin kao učenik Petrarkin, dubrovački kancelar (1384-1387) kano predteča humanisma u Dubrovniku", *Rad JAZU* 74 (1885.), 135-191.

Iako se do početka ožujka 1883. g. Vučetić Račkome nije javljao, njegovo istraživanje očito nije stalo. Tako mu piše da je u dubrovačkome arhivu našao pedeset i osam pisama iz 1520.-1792. kaluđera Svete Gore vezanih uz danak koji su im Dubrovčani plaćali.⁷² Od toga je jedno pismo iz 1544. g. tiskano u Miklošičevoj *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae Bosnae Ragusii*.⁷³ Koliko mu je bilo poznato i kako ga je uputio Budmani, ostala pisma nigdje nisu tiskana, a po njegovu sudu bilo bi ih vrijedno publicirati pa ih je već prepisao i kolacionirao. Nakon što razjasni nejasnoće i završi arhivska istraživanja u zapisnicima vijeća, u kojima je pronašao podatke o ovoj temi, napisao bi još i kratki uvod te bi mu za tisak poslao cijeli materijal. Na pismima je, dodao je Vučetić, desetak pečata manastira Hilendarskog i Svetopavlovskog. Dva-tri pisma odlikuju se "osobitom krasotom pisma ili ornamentike" i nema dvojbe, kazao je, da ih je vrijedno opisati i tiskati.

Željno iščekivani odgovor F. Račkoga o prepisanome materijalu stigao je tek početkom srpnja,⁷⁴ nakon što je gradivo pregledano u Akademiji. Na Vučetićevo radost, odlučeno je da će materijal biti tiskan u *Starinama*, ali ne tako skoro, s obzirom da je Akademija prema procjeni u tome trenutku imala materijala za tisak šesnaest knjiga pa je trebalo čekati red.⁷⁵

U međuvremenu se Vučetić radi službe kotarskog školskog nadzornika preselio u Split. Kako mu Rački na njegov upit o tiskanju pripremljenoga materijala nije odgovorio, Vučetić ga je ponovno upitao što mu je činiti.⁷⁶ Izvijestio ga je kako je njegov intenzivan rad u arhivu uzeo danak: pojavila mu se bolest očiju, koja je, nasreću, polako jenjavala. Ovom ga je prigodom zamolio za uslugu. Naime, u 15. svesku *Verordnungsblatta* objavljenom 1. kolovoza iste godine, koje je izdavalo Ministarstvo bogoštovlja i nastave u Beču, objavljen je natječaj namijenjen onima koji bi u rimskom i drugim arhivima diljem Italije istraživali srednjovjekovnu povijest. Vučetić se prijavio na natječaj, no kako nije Nijemac i nije dovoljno poznat u Beču, zamolio je Račkoga da mu učini uslugu i da ga, ako ga smatra dostojnim preporuke, preporuči predstojniku Zavoda za istraživanje austrijske povijesti. Vučetić je smatrao da bi bilo korisno provesti istraživanja u talijanskim arhivima, obećavši Račkome da bi se prije odlaska na put s njime svakako konzultirao oko onoga što bi valjalo istražiti. Je li Vučetić dobio stipendiju, nije nam poznato, ali kako se to više ne spominje u daljnjoj korespondenciji, pretpostavljamo da nije uspio.

⁷² Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/13, Dubrovnik, 2. 3. 1883.

⁷³ Franc Miklošič, *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae Bosnae Ragusii*, Beč: Braumüller, 1858.

⁷⁴ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 2. 7. 1884.

⁷⁵ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/1, Dubrovnik, 12. 9. 1873. Riječ je o prilogu "Pisma kalugjera srpskih manastira na Svetoj Gori knezu i vlasteli Dubrovačkoj (god. 1520 do 1792)", *Starine* 17 (1885.), 1-48.

⁷⁶ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/14, Split, 21. 8. 1883.

Kako je Vučetić boravio u Splitu, Rački ga je zamolio da ondje, ako mu radne obaveze budu dopustile, pregleda je li sačuvana koja listina iz 13. stoljeća,⁷⁷ pa da ono što nađe, prepíše za Akademijin *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* koji je bio u pripremi. Također, neka pregleda i rukopisnu ostavštinu Ivana Lučića, koja je bila pohranjena u sanducima, a djelomično se, koliko je Račkome bilo poznato, nalazila u arhivu splitskoga kaptola. Račkoga je zanimalo ima li u njoj neiskorištenih podataka ili materijala. Više o tome Vučetić bi mogao saznati i od ravnatelja Bulića.⁷⁸ Vučetićevo odgovor stigao je pet mjeseci kasnije.⁷⁹ Unatoč svojoj želji da što prije pregleda Lučićevu ostavštinu, požalio se Račkome kako je do konca rujna tekuće godine na uvid uspio dobiti tek dva sveska, i to u kući kanonika koji je čuvao arhiv splitskoga kaptola. Od njega je dobio informaciju da rukopis može dobiti odmah ako ga želi pregledati za vlastitu uporabu, odnosno bez objavljivanja, a u protivnom davanje dokumenata ovisi o volji kaptola. Na to se Vučetić izjasnio kako za početak želi proučiti rukopis, a ukoliko bi naišao na do tada nepoznate podatke koje bi valjalo objaviti, kaptolu će uputiti molbu za dozvolu. Tu je, kako je Vučetić pojasnio, postojao i moment političke naravi, čime je potvrdio stajalište F. Račkoga iz 1873. i F. Šišića.⁸⁰ Naime, kanonik je pripadao skupini autonomaša pa mu iskazan interes za Lučićevu ostavštinu svakako nije bio po volji. Taj je zaključak Vučetić izveo temeljem kanonikova ponašanja, odnosno iz njegova odugovlačenja da mu omogući nastavak istraživanja. Prigodom njihova slučajnoga susreta na blagdan Svih svetih Vučetić mu je ponovno postavio upit i prema njegovu je nastupu zaključio da će kroz koji dan dobiti pozitivan odgovor. Napomenuo je kako do pisanja pisma ondje nije pronašao nikakvu listinu iz 13. stoljeća.

Istraživanje dubrovačke povijesti intenziviralo se u drugoj polovici 19. st., napose inicijativom dr. Franje Račkoga, povjesničara, političara i svećenika, koji je preko Akademije nastojao potaknuti njezine članove i vanjske suradnike, prije svega u polju historiografije i filologije, da istražuju u arhivima, kako bi se pronađeno gradivo moglo kritički obraditi i tiskati. Rački se i sam uputio u Dubrovnik, namjeravajući pregledati knjižnice i arhive da bi stekao uvid u sadržaj i količinu pohranjenoga gradiva, a zatim napravio plan kako da ga se kroz Akademijina izdanja predstavi javnosti. Budući da je posao bio veoma obiman, valjalo je u samome Dubrovniku pronaći pojedince koji će gradivo naći i prepisati, da bi se ono uz stručnu redakciju objavilo u nekom od Akademijinih izdanja, poput serije *Monumenta Ragusina* ili časopisa *Starine*. Jedan od tih suradnika bio je Antun Vučetić (Dubrovnik, 1845. - Dubrovnik, 1931.), tada

⁷⁷ Ostavština Antuna Vučetića, HR-DADU-868, kut. 5, "Franjo Rački", Zagreb, 2. 7. 1884.

⁷⁸ Frane Bulić (Vranjic kraj Splita, 4. 10. 1846-Zagreb, 29. 7. 1934). Nenad Cambi i Anđelka Stipčević-Despotović, "Bulić, Frane", *Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje* < <https://hbl.lzmk.hr/clanak/bulic-frane>>. Pristupljeno 15. 8. 2024. IRL:

⁷⁹ Ostavština Franje Račkoga, HR-AHAZU-52, XII A 817/17, Split, 4. 11. 1884.

⁸⁰ F. Rački, "Iztraživanja u pismarah i knjižnicah dalmatinskih", 153-188.

profesor povijesti na dubrovačkoj gimnaziji. O njegovoj djelatnosti oko prepisivanja i objavljivanja dokumenata važnih za dubrovačku povijest podatke smo pronašli u njegovoj korespondenciji s F. Račkim, pohranjenoj u Arhivu HAZU-a u Zagrebu i Državnome arhivu u Dubrovniku, koja se proteže na razdoblje 1873.-1888. U pismima se detaljno razmatraju istraživačke i prepisivačke aktivnosti koje je Vučetić poduzimao i zahvaljujući tome možemo detaljnije rasvijetliti kako je tekao posao na pripremi dubrovačkog gradiva za tisak. Prema prekidima u prepisci, čini se da se Vučetić ozbiljnije uhvatio posla 1879., a korespondencija je intenzivna do 1882. godine. U pismima Rački i Vučetić raspravljaju o prepisivanju najstarijih zapisnika s odlukama dubrovačkih vijeća i serije *Lettere e commissioni di Levante*, koja započinje s 1359. godinom. Vučetićeve su napore, uz one drugih suradnika, zaslužni za objavljivanje 2. i 3. sveska djela *Monumenta Ragusina, Libri reformationum*. Vučetić je također u *Starinama* 1885. godine objavio članak pod naslovom "Pisma kalugjera srpskih manastira na Svetoj Gori knezu i vlasteli Dubrovačkoj (god. 1520 do 1792)". Korespondencija osvjetljava također i neka arhivska istraživanja koja je Vučetić obavljao na zamolbu Račkoga, kao ona o razdoblju kada je u Dubrovniku djelovao notar Ivan Ravenjanin. Za svojega djelovanja u Splitu Vučetić je, po nalogu F. Račkoga, istraživao listine iz 13. stoljeća u ostavštini Ivana Lučića u arhivu tamošnjega kaptola, do čijega gradiva nije bilo jednostavno doći zbog autonomaške orijentacije tamošnjih kanonika. Iz površnoga načina na koji je F. Rački kontrolirao Vučetićeve prijepise, zaključujemo kako je Vučetić svojom serioznošću u prepisivanju i kolacioniranju zaslužio njegovo povjerenje. Uz rad u školi i obitelji, Vučetić je u kratkome periodu od nekoliko godina pripremio za tisak važna izdanja arhivskog materijala, što detaljno otkriva i korespondencija s Račkim.

HISTORIOGRAPHICAL ACTIVITY OF ANTUN VUČETIĆ BASED ON HIS CORRESPONDENCE WITH FRANJO RAČKI

MAJA POLIĆ AND IVANA BURNAĆ

Summary

The research into the history of Dubrovnik intensified in the second half of the nineteenth century thanks to the initiative of Dr. Franjo Rački, within the Yugoslav, today Croatian Academy of Sciences and Arts. One of the researchers was Antun Vučetić (Dubrovnik, 1845 - Dubrovnik, 1931), history teacher at the Dubrovnik Gymnasium, school overseer and archivist. Valuable data regarding Vučetić's activity which included the copying and publishing of documents relevant for the history of Dubrovnik have been found in his correspondence with Franjo Rački at the HAZU Archive and the State Archives in Dubrovnik, which are analysed and presented in this paper. Given that the correspondence elucidates Vučetić's research and copying activities in great detail, it facilitates insight into the preparation of the material for print. Owing to the effort of Antun Vučetić and other collaborators in the preparation of these editions, published are volumes II and III of the *Monumenta Ragusina, Libri reformationum* series (1882, 1895).

